

УДК 368

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ СТРАХОВОГО РИНКУ СВІТУ ТА УКРАЇНИ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

PROBLEMS AND PROSPECTS OF INSURANCE BUSINESS IN THE WORLD AND UKRAINE: COMMON AND DIFFERENT

Неля Григорівна НАГАЙЧУК

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,

доцент Черкаського інституту банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

E-mail: nagaichuk_n@mail.ru

NELYA G. NAGAICHUK

Candidate of Economics, Associate Professor of Finance Department of

Cherkassy Institute of Banking of the University of Banking of the National Bank of Ukraine (Kyiv)

Анотація. У статті проаналізовано стан світового та українського страхових ринків, виявлено їх спільні та відмінні проблеми функціонування у кризовий та посткризовий періоди, окреслено перспективи їх подальшого розвитку. Досліджено тенденції, що характерні для страхових ринків розвинутих країн, виявлено рівень державного втручання та ступень регулювання страхового бізнесу, а також оцінено можливість адаптації та впровадження закордонного досвіду в умовах України.

Summary. Status of Ukrainian and world insurance markets analyzed in the article. Their common and different problems of the crisis and post-crisis periods identified. Prospects for further development are outlined. Trends that are characteristic of insurance markets in developed countries studied. The level of state intervention and the degree of regulation of insurance business revealed. The possibility of adaptation and implementation of international experience in the conditions of Ukraine is determined.

Ключові слова: *страхування, страховий ринок, державне втручання, страхова премія.*

Key words: *insurance, the insurance market, state intervention, the insurance premium.*

Постановка проблеми. Розвиток страхової діяльності відбувається під впливом множини факторів та об'єктивних обставин, для кожної країни вони є індивідуальними, однак можна виділити фактори, які є спільними для усіх країн і визначають тенденції розвитку як національних страхових ринків, так і світового в цілому.

Метою статті є аналіз стану світового та українського страхових ринків, виявлення їх спільних та відмінних проблем функціонування у кризовий та посткризовий періоди, окреслення перспектив їх подальшого розвитку. Дослі-

дження тенденцій, що характерні для страхових ринків розвинутих країн, виявлення рівня державного втручання та ступеня регулювання страхового бізнесу, а також оцінка можливостей адаптації та впровадження закордонного досвіду в умовах України.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу сучасних тенденцій розвитку світового страхування доцільно виділити два його основних сегменти – страхування життя і страхування інше, ніж страхування життя. Це пояснюється тим, що кожному із виділених сегментів притаманні свої закономірності та тенденції розвитку.

Одним із найважливіших показників розвитку страхування є обсяг зібраних страхових премій. Згідно з результатами останнього дослідження, проведеного Sigma Swiss Re за даними 159 страхових ринків, у 2009 році світові обсяги страхових премій, скореговані на дефлятор за індексом цін знизилися на 1,1% [1]. Премії по страхуванню життя знизилися на 2%, в той час як по страхуванню іншому, ніж страхування життя відбулося призупинення падіння обсягів зібраних премій. На ринках, що розвиваються, ріст премій уповільнився, але залишився позитивним.

В більшості країн світу, страхові премії зростали швидше, а ніж ВВП, який характеризує діяльність реального сектору економіки. Оскільки кредитний і фондовий ринки дещо оправилися після кризи, то прибутковість виробництва і капіталу покращилися. Експерти Swiss Re прогнозують загальне зростання страхових премій та вірогідність того, що прибутковість і капітал будуть продовжувати зростати також.

Світові премії по страхуванню життя в 2009 році знизилися у порівнянні з 2008 роком на 2 332 млрд дол. США. Найбільше зниження страхових премій було відмічено у США та Великій Британії, оскільки фінансова криза серйозно вплинула на продажі продуктів по страхуванню життя, особливо в першій половині 2009 року [1]. На противагу цьому в Італії, Німеччині та Франції стан страхового бізнесу покращився, оскільки продажі традиційних полісів зі страхування життя з гарантованими виплатами зросли. Ці продукти були більш привабливими у порівнянні з банківськими депозитними продуктами, що характеризувалися низькими відсотковими ставками і непевністю фінансових ринків.

На ринках, що розвиваються – обсяги страхових премій по страхуванню життя зросли на 4,2%. Найбільше зростання було відмічено у Південній та Східній Азії – на 10%, лідерами є Китай та Індія. Ріст премій по страхуванню життя також був стійким і в Латинській Америці та країнах Карибського басейну – 7,8%. Бразильський ринок страхування життя зростав завдяки підвищенню популярності VGBL (Vida Gerador de Benefícios Livre) – накопичувальному продукту зі страхування життя [1].

Стосовно сегменту страхового ринку, іншого ніж страхування життя, то він не суттєво постраждав від дії світової фінансової кризи. В 2009 році сукупні страхові премії в цьому сегменті знизилися лише на 0,1% або на 1 735 млрд дол. США, що було зумовлено зниженим попитом та зменшеними страховими тарифами. Незважаючи на те, що при-

бутковість цього сегменту в 2009 році залишалася низькою, відбулося значне її покращення у порівнянні з 2008 роком, завдяки відновленню діяльності кредитного ринку та ринку цінних паперів [1].

Страхові ринки США, Великої Британії та Японії характеризуються зниженням обсягів страхових премій за страхуванням іншим, ніж страхування життя, однак спостерігається позитивне зростання за цим показником в країнах, що розвиваються. Так в Китаї обсяги страхових премій зросли аж на 19% [1].

На восьми головних страхових ринках, які збирають 70% від сукупного обсягу страхових премій, отримано негативний андеррайтинговий результат, не дивлячись на те, що збитки за природними катастрофами в цих країнах були незначними, також несуттєвими були втрати пов'язані з американським фінансово-страховим бізнесом.

Оскільки стан світової економіки продовжує покращуватися, то перспективи щодо подальшого розвитку світового ринку страхування – оптимістичні. Прогнозується, що починаючи з 2010 року розпочнеться поступовий позитивний приріст сукупних страхових премій як у сегменті страхування життя, так і страхування іншого, ніж страхування життя. Особливі надії експерти покладають на розвиток ринку страхування життя, що зумовлено старінням населення промислово розвинутих країн та існуванням об'єктивної потреби у страховому захисті через пенсійне страхування, страхування критичних хвороб та страхування потреби у догляді.

Стосовно сегменту страхування іншого, ніж страхування життя, експерти передбачають, що в ньому досить важко буде досягти високої доходності, оскільки тут дуже велика конкуренція. Крім того, значний вплив на технічний результат діяльності страховиків будуть здійснювати і збитки за природними катастрофами.

Найбільш вагомими факторами, що зумовлюють виникнення збитків є природні катастрофи стосовно яких спостерігається тенденція до збільшення кількісних показників, технологічні аварії, крім того, об'єктивні реалії кінця ХХ – початку ХХІ століття послужили причиною виникнення потреби в страховому захисті від збитків, пов'язаних із терористичними актами.

Так у 2009 році відбулося 133 природних катастроф і 155 технічних аварій. За шістьма подіями збитки перевищували 1 млрд дол. США. Найдорожчою подією року був зимовий ураган «Клаус» в Європі, який уразив Францію та Іспанію в січні, страхове покриття за яким склало 2,35 млрд євро (близько 3,4 млрд дол. США) [1].

Таблиця 1

Розвиток основних страхових ринків у 2009 році¹

	Ранжування за обсягом премій у 2009 році	Страховання життя		Страховання інше, ніж страхування життя		Загальні премії		Страхова, щільність, долл. США 2009 р.	Частка страхування у ВВП, % 2009 р.
		Млрд. дол. США	Премії у порівнянні з 2008 роком, %	Млрд. дол. США	Премії у порівнянні з 2008 роком, %	2009 р., млрд. дол. США	Премії у порівнянні з 2008 роком, %		
Промислово розвинуті країни		2047	-2,8	1486	-0,6	3533	-1,8	3405	8,6
США	1	492	-14,6	647	-1,8	1140	-7,8	3710	8,0
Японія	2	399	-0,9	107	-2,0	506	-1,1	3979	9,9
Велика Британія	3	218	-11,8	92	-3,1	309	-9,4	4579	12,9
Франція	4	194	11,9	89	0,9	283	8,2	4269	10,3
Німеччина	5	112	6,8	127	1,0	238	3,6	2678	7,0
Італія	6	115	46,1	54	-2,5	169	26,1	2729	7,8
Гонг Конг	24	20	-5,9	3	6,1	23	-4,5	3304	11,0
Країни, що розвиваються		285	4,2	249	2,9	533	3,5	92	2,9
Латинська Америка та країни карибського басейну		44	7,8	67	4,3	111	5,7	192	2,8
Бразилія	15	25	14,5	24	-0,3	49	6,7	252	3,1
Мексика	29	8	6,4	10	8,8	17	7,7	158	2,0
Центральна і Східна Європа		18	-20,1	67	-7,5	85	-10,9	263	2,7
Росія	19	1	-27,2	39	-7,8	40	-8,2	281	2,5
Південна і Східна Азія		187	11,4	75	13,9	262	12,1	74	3,4
Китай	7	109	12,8	54	18,6	163	14,6	121	3,4
Індія	12	57	10,1	8	1,6	65	9,0	54	5,2
Близький Схід і Центральна Азія		7	0,5	22	4,7	29	3,4	92	1,5
Об'єднанні Арабські Емірати	46	1	-0,5	4	1,4	5	1,1	1112	2,5
Африка		33	-15,0	17	0,4	49	-11,1	49	3,3
Світ		2332	-2,0	1735	-0,1	4066	-1,1	595	7,0

¹ Джерело – Annual Report 2009 [Електронний ресурс] // SwissRe. – Режим доступу: www.swissre.com/documents/2009.

За статистичними даними збитки від природних катастроф мають стійку тенденцію до зростання, загальні збитки, що покриваються страхуванням щорічно зростають в середньому на 10%, це викликано зростанням доходів, вартості матеріальних цінностей, що страхуються, значною щільністю регіонів схильних до збитків внаслідок природних катастроф і тенденцією до зростання обсягу страхового покриття. Крім того, значний вплив здійснює і глобальне потепління, що зумовлює підвищення ризику екстремальних погодних умов. Страхова галузь має бути готовою до того, що щорічні збитки від природних катастроф будуть тільки зростати, підтвердженням цього є зима злива «Христина» в Європі або землетрус в Чилі та Гаїті. Рекордні збитки від природних катастроф були зафіксовані у 2005 році і склали 120 млрд дол. США [1].

У 2009 році за наслідками природних катастроф та техногенних аварій страхові компанії компенсували шкоду в розмірі 26 млрд дол. США, однак повна вартість цих подій для суспільства склала 62 млрд дол. США. Застраховані втрати у 2009 році були нижчі за середній рівень, насамперед тому, що урагани в Америці не завдали значних збитків [1].

Найвартісніші застраховані збитки були в Північній Америці, що коштувало страховикам 12,7 млрд дол. США, найбільші людські жертви були в Азії, де загинуло близько 9,4 тисяч осіб із усіх 15 тисяч, що стали жертвами природних катастроф. Родичам загиблих страховими компаніями було сплачено 2,34 млрд дол. США [1].

Найбільше уваги останнім часом було сконцентровано на первинних небезпеках – землетрусах, ураганах та зимових штормах. Однак, багато інших природних явищ, які відносять до вторинних або інших небезпек, також можуть завдати значних збитків. Найруйнівніші вторинні небезпеки – це затоплення, обвали, зсуви, торнадо, град, заметілі, снігові шторми, засухи та пожежі. В 2009 році більш ніж половину усіх збитків було завдано внаслідок дії вторинних небезпек. Тому страхові премії, зібрані за ризиками першого порядку часто використовуються для того, щоб покрити збитки від вторинних небезпек. Існує ризик того, що якщо обсяги премій будуть зменшуватися і їх буде вже недостатньо для того, щоб покрити величину втрат внаслідок дії первинних і вторинних небезпек. Тому страховики повинні використовувати більш авансовані ймовірнісні моделі оцінки ризику з метою адекватної оцінки величини страхових тарифів для забезпечення майбутніх виплат.

Як для економічно розвинених країн, так і для країн, що розвиваються значними є ризики природних катастроф та технологічних аварій, реалізація яких характеризується катастрофічними збитками.

Однак, багаті країни мають фінансову можливість здійснювати заходи із попередження таких небезпек, крім того, в них набагато краще розвинута інфраструктура. Водночас і власники майна в багатих країнах намагаються придбати широке страхове покриття, що допомагає їм фінансувати витрати на відновлення і реконструкцію пошкодженої власності.

Менш розвинуті економіки можуть отримати вигоду із страхового захисту лише в тому випадку якщо відбувається об'єднання зусиль власників майна, приватних страховиків та держави.

Так, уряди європейських країн вводять обов'язкове страхування окремих ризиків, створюють обов'язкові страхові пули, тобто спостерігаються тенденції до посилення співпраці між страховими компаніями і державою. Така співпраця дозволяє усім учасникам отримати більш точні оцінки ризиків, розробити адекватні схеми перестраховування в яких ризики оптимально розподілені між страховиками, перестраховиками та державою, а також поліпшити систему страхового захисту та зменшити збитки від катастроф.

Світова страхова індустрія достойно витримала вплив фінансової кризи, однак, були виявлені проблеми в частині державного регулювання цього сегменту фінансового ринку.

Стосовно України, то світова фінансова криза, зачепивши її фінансову систему, не залишила без уваги і страховий ринок.

В даному випадку, кризу, ми розглядаємо як стрес, який спровокував новий етап розвитку страхового ринку України, його перехід на новий рівень. Характерними рисами цього етапу стали банкрутства ряду відомих страхових компаній, а саме – в стані ліквідації СК «Вексель» (дочірнє підприємство «Промінвестбанку України»), СК «Страхові традиції», СК «Галактика» та введення тимчасових адміністрацій в окремих страхових компаніях [2].

Проте, найбільшою неприємністю, для страхових компаній стала поява проблемних активів, що у свою чергу було викликано тим, що страхові компанії розміщували свої кошти в тих банках, в яких надалі була введена тимчасова адміністрація, а також введення тимчасового моніторингу на зняття депозитів, що викликало ланцюгову реакцію на страховому ринку услід за кризою банківського сектора. Станом на 01.01.2009 р. в

банках страховими компаніями було розміщено страхових резервів на суму 9 млрд грн, що складало 37,6% від величини активів, які були сформовані відповідно до ст. 31 Закону України «Про страхування» з них 1,2 млрд грн, – це депозити в банках з тимчасовою адміністрацією [3].

Крім того, виконуючи вимоги «Правил розміщення страхових резервів», частина страхових резервів страховиками були представлені цінними паперами – на кінець 2008 року їх величина складала 9411,8 млн грн або 39,4% від загальної суми активів, якими представлені страхові резерви. Беручи до уваги, що фондовий ринок України недостатньо розвинений і на ньому практично відсутні високоякісні цінні папери, українські страховики вимушені були купувати ті цінні папери, що не пройшли лістинг на фондовій біржі, тому 6,5 млрд грн страхових резервів було розміщено в нелістингових цінних паперах. Крім того, падіння курсу цінних паперів в яких були розміщені активи страховиків, надалі автоматично понизило вартісну оцінку страхових резервів.

Такий стан речей змушує страхові компанії пролонгувати терміни розгляду заяви страхувальника про настання страхового випадку і страхової виплати, істотно зменшувати розмір страхової виплати, а в окремих випадках, взагалі відмовлятися від виконання страхових зобов'язань.

Але не дивлячись на негативні наслідки впливу, фінансова криза сприяла частковому очищенню страхового ринку від операцій «схемного страхування», неплатоспроможних і недобро-

совісних страхових компаній, хоча кількісно на ринку істотних змін не відбулося.

Станом на 01.01.2010 р. загальна кількість компаній, зареєстрованих в Державному реєстрі страховиків України, – 450, зокрема 72 компанії по страхуванню життя, 378 компаній, які надають послуги ризикового страхування [3]. Скорочення кількості компаній було викликано, як виходом з ринку окремих не конкурентоздатних та кептивних страхових компаній, так і реєстрацією нових страховиків. Динаміка кількості страхових компаній представлена в таблиці 2.

Включно до 2008 року спостерігаємо стійку тенденцію до збільшення кількості страхових компаній, як тих що займаються ризиковим страхуванням, так і тих, які реалізують контракти по страхуванню життя.

За станом на початок 2009 року на страховому ринку України частка іноземного капіталу складала близько 25,5%, якщо цей показник зростатиме, то це може спричинити проблему втрати державного контролю над цим сегментом фінансового ринку через неконтрольований процес відпливу капіталу за кордон. Іншими словами відбувається інвестування економіки країни материнської компанії. Крім того, беручи до уваги індикатори економічної безпеки, граничний рівень іноземного капіталу у фінансовому секторі економіки не повинен перевищувати 30%.

Однак, не дивлячись на вливання капіталу в страхову індустрію, страховий ринок України вважається низько капіталізованим. І це проблема не тільки страхового ринку, але і

Таблиця 2

Динаміка кількості страхових компаній України²

Кількість страхових компаній	На кінець року					Темпи приросту %			
						2006/2005	2007/2006	2008/2007	2009/2008
	2005	2006	2007	2008	2009				
Загальна кількість	398	411	446	469	450	3,3	8,5	5,2	-4,1
в т.ч. СК «non-Life»	348	356	381	396	378	2,3	7,0	3,9	-4,5
в т.ч. СК «Life»	50	55	65	73	72	10,0	18,2	12,3	-1,4
Виключено з Державного реєстру впродовж періоду	21	20	19	22	34	-4,8	-5	15,8	54,5
в т.ч. СК «non-Life»	19	18	18	21	31	-5,3	0	16,7	47,6
в т.ч. СК «Life»	2	2	1	1	3	0	-50,0	0	200,0
Внесено до Державного реєстру впродовж періоду	36	33	54	45	15	-8,3	63,6	-16,7	-66,7
в т.ч. СК «non-Life»	29	26	43	37	13	-10,3	65,3	-14,0	-64,9
в т.ч. СК «Life»	7	7	11	8	2	0	57,1	-27,3	-75,0

² Джерело – Показники діяльності з видів страхування за 2006-2010 рр. [електронний ресурс] / сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.

фінансового в цілому. Рівень капіталізації є критично низьким, що не сприяє створенню привабливих умов для припливу капіталу в українську економіку. Станом на 01.01.2010 р. сукупні активи комерційних банків і небанківських фінансово-кредитних установ (НФКУ) склали – 941,3 млрд грн (117,66 млрд дол.), натомість банкам належить – 880,3 млрд грн (110,04 млрд дол. – 93,5% від загальної кількості активів фінансового ринку), НФКУ – 61 млрд грн (7,6 млрд дол.), зокрема страховим компаніям – 41,97 млрд грн

(5,2 млрд дол. або 4,46% від загальної кількості активів фінансового ринку). Середній розмір активів на одну компанію – 0,093 млрд грн близько 9 млн євро [3].

У таблиці 3 представлені дані про активи страховиків – кількісні і структурні показники.

У зв'язку з цим цікавим є показник концентрації страхового ринку щодо частки перших страхових компаній за обсягом зібраних валових страхових премій за період 2007-2009 рр. (табл. 4).

Таблиця 3

Активи страхових компаній України за період 2006-2009 рр.³

Активи і капітал	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Темпи приросту, %		
					2007/2006	2008/2007	2009/2008
Загальні активи страховиків	23995,0	32213,0	41930,5	41970,1	34,2	30,2	0,1
Активи передбачені ст. 31 Закону України «Про страхування»	17488,2	19330,3	3904,9	230690,9	10,5	23,7	-0,9
Власний капітал	17488,9	21070,6	26518,4	x	20,5	25,9	x
Розмір сплачених статутних фондів	8391,2	10633,6	13206,4	14876,0	26,7	24,2	12,6

Таблиця 4

Концентрація страхового ринку 2007-2009 рр.⁴

	2007 рік				2008 рік				2009 рік			
	Страховання «Life»		Страховання «поп-Life»		Страховання «Life»		Страховання «поп-Life»		Страховання «Life»		Страховання «поп-Life»	
	Находження премій (млн грн)	Частка на ринку %	Находження премій (млн грн)	Частка на ринку %	Находження премій (млн грн)	Частка на ринку %	Находження премій (млн грн)	Частка на ринку %	Находження премій (млн грн)	Частка на ринку %	Находження премій (млн грн)	Частка на ринку %
Топ 3	408,4	52,1	2170,3	12,6	560,5	51,2	2754,6	12,0	449,1	54,3	2193,2	11,2
Топ 10	677,3	86,4	x	x	874,4	79,8	6708,6	29,3	669,3	80,9	5741,4	29,3
Топ 20	x	x	x	x	1030,0	94,0	10268,7	44,8	787,5	95,2	9612,5	49,0
Топ 50	x	x	12814,9	74,4	1095,48	99,99	16666,6	72,7	827,8	100,1	14742,7	75,2
Топ 100	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	17702,6	90,3
Топ 200	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	19352,2	98,7
Всього	783,9	100,0	17224,3	100,0	1095,5	100,0	22913,0	100	827,3	100,0	19614,7	100,0

³ Джерело – Показники діяльності з видів страхування за 2006-2010 рр. [електронний ресурс] / сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.

⁴ Джерело – Показники діяльності з видів страхування за 2006-2010 рр. [електронний ресурс] / сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.

Як видно з представлених в таблиці 4 даних можна стверджувати, що не дивлячись на значну кількість компаній (450 компаній в 2009 році), фактично на страховому ринку переважну частину страхових премій – 90,3% – акумулюють 100 страхових компаній «non-Life» (25,3% всіх СК «non-Life») і 95,2% – 20 СК «Life» (27,8% від загальної кількості СК «Life»).

Крім того, можна стверджувати, що за аналізований період спостерігався значний рівень конкуренції на ринку видів страхування інших ніж страхування життя, а на ринку страхування життя помірна монополізація (грунтуючись на значеннях індексу Герфіндала-Гіршмана (ННІ)).

За даними Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг України в 2008 році з 469 компаній, що діють на ринку, сумарні надходження 216 компаній склали 97,8% або 23,5 млрд грн. Останні 253 страховики отримували незначні надходження – всього 0,5 млрд грн або 2,2% [3].

За бездіяльність на ринку регулятор застосував до страховиків санкції – в 2008 році сім страховиків було позбавлено ліцензій (анульовані 19 ліцензій), в 2009 році дві страхові компанії – 8 ліцензій [3].

Також викликає занепокоєння існування на страховому ринку України «схемних» страховиків. За результатами аналізу проведеного фахівцями Держфінпослуг в 278 компаніях по ризиковому страхуванню (70,2% від загальної кількості компаній) рівень виплат станом на 01.01.2010 р. був нижчий 15%, при тому, що 43 з них збирали значні обсяги премій – від 50 до 550 млн грн, що сумарно складає 7,2 млрд грн або 31,4% від ринку ризикового страхування [3].

Слід зазначити, впродовж аналізованого періоду зберігаються тенденції щодо зростання ділової активності страховиків України, проте в другій половині 2008 року темпи зростання основних показників діяльності страхових компаній сповільнилися (табл. 5–6).

Особливий інтерес викликає динаміка кількості укладених договорів в розрізі страхувальників. У докризовий період спостерігалася стійка тенденція до збільшення кількості укладених договорів страхування як із страхувальниками фізичними особами, так і страхувальниками юридичними особами. Так, в 2007 році відзначаємо зростання загальної кількості укладених договорів страхування на 19,2% в порівнянні з попереднім роком, при цьому кількість договорів із страхувальниками громадянами збільшилася на 20,2%, а з юридичними особами тільки на 10,4% [3].

У 2008 році кількість укладених договорів (за винятком договорів обов'язкового страхування від нещасних випадків) збільшилася на 13,1% і склала на кінець 2008 року – 22828731 договорів. При цьому кількість договорів укладених з громадянами збільшилася на 13,6% а з юридичними особами – на 24,0% [3].

У 2009 році, на фоні загального скорочення договорів страхування на 2,1%, кількість договорів, укладених із страхувальниками-фізичними особами, збільшилася, приріст складає 2,7%. У той же час із страхувальниками-юридичними особами спостерігається негативний приріст – 23,09%, це багато в чому пояснюється тим, що багато підприємств стали неплатоспроможні або позбулися окремих об'єктів, які в попередні періоди були застрахованими.

Таблиця 5

Динаміка кількості укладених договорів страхування в розрізі страхувальників 2006–2009 рр.⁵

Показник	2006	2007	2008	2009	Темпи приросту %		
					2007/2006	2008/2007	2009/2008
Кількість договорів страхування, окрім договорів по обов'язковому особистому страхуванню від нещасних випадків на транспорті, зокрема:	16931429	20179940	22828731	22343235	19,2	3,1	- 2,1
– із страхувальниками фізичними особами	13686682	16447339	18685470	19187351	20,2	3,6	+ 2,7
– із страхувальниками – юридичними особами	2999121	3310115	4103175	3155884	10,4	4,0	- 23,09
Кількість договорів по обов'язковому особистому страхуванню від нещасних випадків на транспорті	537647432	579587052	653168827	552628982	7,8	12,7	- 15,4

5 Джерело – Показники діяльності з видів страхування за 2006–2010 рр. [електронний ресурс] / сайт Державної комісії з регулю-

вання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>

Наслідками кризи в 2009 році також стало зменшення обсягів надходжень валових страхових премій на 14,9%, в той же час обсяг чистих страхових премій зменшився на 20,8%. Також зменшилися валові страхові виплати – на 4,4%, обсяг чистих страхових виплат на 7,5% [3].

У попередні періоди страховий ринок характеризувався щорічним збільшенням обсягу страхових премій на третину, показував збільшення обсягів страхових виплат більш ніж на 60%, а рівень виплат почав наближатися до 50% відмітки.

Таблиця 6

Результати страхової діяльності страхових компаній України за період 2006-2009 рр., млн грн⁶

Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Темпи приросту, %		
					2007/2006	2008/2007	2009/2008
Валові страхові премії	13829,9	18008,2	24008,6	20442,1	30,2	33,3	-14,9
Валові страхові виплати	2599,6	4213,0	7050,7	6737,2	62,1	67,4	-4,4
Рівень, страхових виплат %	18,8	23,4	29,4	33,0	24,5	25,6	12,2
Чисті страхові премії	8769,4	12353,8	15981,8	12658,0	40,9	29,4	-20,8
Чисті страхові виплати	2326,2	3884	6546,1	6056,4	67,0	68,5	-7,5
Рівень чистих виплат %	26,5	31,4	41,0	50,0	18,5	30,6	2,0

Висновки. Проведене дослідження світового та українського страхових ринків, дало змогу виявити, що розвиток страхової діяльності відбувається під впливом множини факторів та об'єктивних обставин, для кожної країни вони є індивідуальними.

Проведений аналіз дає можливість стверджувати, що найбільш вагомими факторами, що зумовлюють виникнення збитків є природні катастрофи стосовно яких спостерігається тенденція до збільшення кількісних показників, технологічні аварії, крім того, об'єктивні реалії кінця ХХ – початку ХХІ століття послужили причиною виникнення потреби в страховому захисті від збитків, пов'язаних із терористичними актами.

Стосовно України, то значимим є ризики природних катастроф та технологічних аварій. Реалізація цих подій характеризується катастрофічними збитками, які страховики не в змозі відшкодувати самостійно, що вимагає активної участі держави у цих процесах, що підтверджує зарубіжний досвід.

Так, уряди європейських країн вводять обов'язкове страхування окремих ризиків, створюють обов'язкові страхові пули, тобто спостерігаються тенденції до посилення співпраці між страховими компаніями і державою. Така співпраця дозволяє усім учасникам отримати більш точні оцінки ризиків, розробити адекватні схеми перестраховування в яких ризики оптимально розподілені між страховиками, перестраховиками та державою, а також поліпшити систему страхового захисту та зменшити збитки від катастроф.

На основі проведеного аналізу стану страхового ринку України, виявлено, що держава практично не має економічного інтересу у розвитку страхового ринку, а це в свою чергу, обмежує економічні інструменти держави по забезпеченню стабільності страхового ринку України, оскільки за таких умов державний вплив проявляється лише у використанні законодавчих і нормативних актів та страхового нагляду.

⁶ Джерело – Показники діяльності з видів страхування за 2006-2010 рр. [електронний ресурс] / сайт Державної комісії з регулю-

вання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.

Список використаної літератури

1. Annual Report 2009 [Електронний ресурс] // SwissRe. – Режим доступу: www.swissre.com/documents/2009.
2. Інтернет журнал про страхування. [електронний ресурс] // Страхування в Україні. – Режим доступу: <http://www.forINSURER.com>.
3. Показники діяльності з видів страхування за 2006-2010 рр. [електронний ресурс] / сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/>.